

דף למנחה

ספר שמואל ב', ח'-י"ב

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

- [פרק ח - מלחמות דוד](#)
- [פרק ט - מפיבשת](#)
- [פרק י - פתיחת מלחמת בני עמון](#)
- [פרק יא - חטא דוד ובת שבע](#)
- [פרק יב - תגובת ה' לחטא](#)

לימוד מעמיק

חטא דוד ובת שבע

מימי חז"ל ועד ימינו אנו, מעשה דוד ובת שבע מהווה מוקד למתחים פרשניים הנוגעים בין השאר לעקרונות הבסיסיים על פיהם אנו ניגשים לקריאת התנ"ך. במסגרת שיעור זה, ננסה לגעת בעדינות בנקודות העיקריות שסביבן מתנהל הדיון.

הערה למנחה: הדיון בסוגיה זו הוא מורכב, ועל כן בחרנו הפעם שלא להציג מהלך אחיד על פי שיטה אחת, אלא לבחון את הסיפור עם הכיוונים השונים שהוצעו להבנתו. מומלץ לפתח דיון פנימי על כך.

חלק א': המתח הפרשני בפסוקים

ביסודו, הדיון על חטאו של דוד המלך יושב על אדנים מחשבתיים הנוגעים לתפישה הדתית של התנ"ך בכללו ומעלת הדמויות המוצגות בו. בסקירתנו נדלג על שאלות אמוניות אלו, ונפתח במתח הפרשני המוסכם על כולם, כפי שהוא משתקף מקריאת הפסוקים עצמם.

פשטו של הסיפור בפרק יא, כפי שעולה מקריאה ראשונית ללא עיון ודיוק, מתאר את דוד לוקח אשת איש בידועין, ומשנראה כי הדבר יתגלה על ידי ההריון שהתפתח, מנסה לכסות עליו - תחילה על ידי שליחת הבעל אל ביתו, ולאחר מכן על ידי גרימת מותו במלחמה באופן מכוון.

קריאה זו מצרירה את הסיפור כעוולה מן הדרגות הגבוהות ביותר, תוך עבירה על שניים מן האיסורים החמורים ביותר: גילוי עריות ושפיכות דמים. בהתאם לקריאה זו, היינו מצפים לתגובות חריפות מאד על מעשים אלו, ולהתייחסות ישירה לדיני נואף ורוצח. אך למרבה ההפתעה, כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד על המעשה הוא עושה זאת בעזרת משל משפטי בדיני גזילה ועושיק:

וַיִּשְׁלַח ה' אֶת-נְתַן אֶל-דָּוִד וַיִּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אַנְשִׁים הָיוּ בְעִיר אַחַת אֶחָד עָשִׂיר וְאֶחָד רֹאשׁ: לְעָשִׂיר הָיָה יָצָן וּבִקֵּר הָרֶבֶה מְאֹד: וְלָרֶשׁ אֵיךְ-כֹּל כִּי אִסְכְּבָשָׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה וַיַּחֲיֶה וַתִּגְדֹּל עִמּוֹ וְעַסְ-בְּנָיו יַחְדָּו מִפְתָּנוּ תֹאכֵל וּמִכֶּסֶף תִּשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשָּׁבֵב וַתַּהֲיֵלּוּ כְּבַת: וַיִּבֹא הַלֵּךְ לְאִישׁ הָעָשִׂיר וַיַּחְמֹל לְקַחַת מִצְאָנוּ וּמִבְּקָרוֹ לְעִשׂוֹת לְאֹרֶחַ הַבָּאֵלָיו וַיִּקַּח אֶת-כִּבְשַׁת הָאִישׁ הָרֹאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו: (י"ב, א-ד)

משלו של נתן מתאר איש עשיר החומל על רכושו על חשבוננו של שכנו העני, ולוקח ממנו את המעט שיש לו בשביל לקיים הכנסת אורחים 'למהדרין'. למעט רמז דק בתיאור הכבשה כשוכבת בחיקו של העני, אין המשל מתעסק בדיני עריות ורצח, כי אם בעושק ובגניבה. גם פסק הדין שנותן דוד ממשיך בקו זה: 'וַיִּחְרָף דָּוִד בְּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־נָתָן חַיִּידֹה' כִּי בְדַמְוֹת הָאִישׁ הָעֵשֶׂה זֹאת: וְאֵת־הַכֶּבֶשֶׂה יִשְׁלֵם אַרְבַּעַתַּיִם עֶקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא־חָמַל" (יב, ה-ו)

פסיקתו של דוד נוגעת בשני עניינים, העולים מדיני גנב בפרשת משפטים: "כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׂוֹר אוֹ־שֶׂה וּטְבַחוֹ אוּ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר וְשֵׁלֶם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: אִם־בְּמַחְתָּרַת יִמָּצֵא הַגָּנֵב וְהָכֵה וּמָת אִין לוֹ דָּמַיִם" (שמות כא, לז-כב,א).

הגדרת דוד את העשיר הגנב כ'בן מות' מתאימה למשפט התורה המפקיר את דמו של גנב בעת הגניבה - אין זה בהכרח פסיקת דינו למיתה, אלא קביעת מעמדו של האדם כראוי לכך. חלקו השני של המשפט, במובהה מיישם את דין התורה על הטובח את שיו של רעהו ומשלם אותו 'ארבעתים' - פי ארבעה.

אם כן, עוד לפני התממשותו של העונש, ניכר הפער בין החטא עליו קראנו לבין האופן בו מתייחס אליו נתן הנביא. גם תוכחתו המפורשת של נתן לאחר מכן, עוקפת את ההאשמות הישירות על גילוי עריות, ומדגישה דוקא את הבזיון - חילול ה' - הנובע מלקיחתה של בת שבע לאחר גרימת מותו של אוריה: מְדוּעַ בָּזִיתְ אֶת־דָּבָר ה' לַעֲשׂוֹת הַרַע בְּעֵינַי אֵת אֹרְיָה הַחֲתָן הַכֹּהֵן בְּחָרֵב וְאֵת־אִשְׁתּוֹ לְקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הֲרַגְתָּ בְּחָרֵב בְּנֵי עַמּוֹן: וְעַתָּה לֹא־תִסּוּר חָרֵב מִבְּיַתְךָ עַד־עוֹלָם עֶקֶב כִּי בִזְתָּנִי וַתִּקַּח אֶת־אִשְׁתִּי אֹרְיָה הַחֲתָן לְהִיּוֹת לְךָ לְאִשָּׁה:

תוכחתו של נתן מתייחסת לכאורה רק למעשה "הגניבה" של לקיחת בת שבע מבעלה. אך גם ההתמקדות בנקודה זו אינה נעשית באופן מלא, שכן למרות העוול שבמעשה, דוד אינו נדרש לתקן את העוול. יתר על כן - דווקא בנה של בת שבע, שלמה, נבחר להמשיך את מלכות דוד ולהקים את בית ה' על ידי נתן בעצמו בשליחותו של ה': פעם אחת בלידתו, עת נשלח נתן לקרא לו בשם 'ידידיה', ופעם שניה לקראת מותו של דוד, אז מתאמץ נתן יחד עם בת שבע להוביל להמלכתו של שלמה על ישראל. דבר כזה לא יעלה על הדעת אם הנישואין בין דוד לבת שבע היו פסולים בעיני ה'.

על פערים אלו יש להוסיף את ההתייחסות הכללית לדוד במקרא, גם לאחר המעשה. בכל מקום מוזכר דוד כדוגמא ומודל לאדם שעובד את ה' בכל לבבו וישר בכל מעשיו. אם אכן היה מדובר במעשה חמור של עריות ורצח היינו מצפים ליחס חמור בהתאם.

מתוך הנחה כי מידת חומרתו של החטא אמורה להשתקף בתוצאותיו כפי שהתנ"ך מציג אותן, ומכיוון שאיננו מקבלים אפשרות של משוא פנים בכתובים, המתחים והפערים שהצגנו לעיל בין פשוטו של מעשה לבין שאר הדברים המתגלגלים ממנו בפשוטו של מקרא מחייבים אותנו לקרוא, לעיין ולדרוש מחדש את הפרשה.

עובדות אלו מוסכמות באופן כללי על המעיינים בסיפור: מוסכם כי דוד חטא, וכי דוד נענש, וכי יש להבין מדוע מלכותו נמשכת, והופכת לבית מלוכה נצחי. עיקרה של המחלוקת הוא בהבנת החטא, ובמידת הסנגוריה ובמוקדה, אשר נעה בין טיהורו של דוד מכל עוון למעט חילול ה', לבין האשמתו בכובדם של מעשים תוך העצמת תשובתו וטהרתו. נבחן את המוקדים השונים בסיפור ודרכם נתייחס לעיקרן של האפשרויות השונות.

חלק ב': אוריה החתי

כמוקד ראשון נדון במקומו של אוריה - הרש הנגזל - בתוך הסיפור. שמו של המעשה שגור בפי העם כ'חטא דוד ובת שבע', אך הנביא המזכיר אותו בהמשך קורא לו 'דָּבָר אֹרְיָה הַחֲתָי' (מל"א טו, ה). בנוסף לכך, כפי שכבר ראינו, נתן הנביא ממקד את מעשהו של דוד ב'גניבת' בת שבע - הנמשלת לכבשת הרש - מידידו של אוריה. מה, אם כן, מתרחש בין דוד לאוריה בפרק זה?

נפתח במפגש בין האישים, המתרחש במרכזו של הסיפור. דוד שולח ליואב בקשה להחזיר את אוריה לירושלים, ולאחר שיחת נימוסין בענייני המלחמה הוא שולחו לביתו. אוריה, הזוכה לחופשה קצרה מן הקרב, מסרב להנות ממנה. הוא בוחר לישון בתנאים נחותים עם העבדים בשער הארמון ולהדגיש את ארעיות נוכחותו בירושלים. כאשר דוד תמה על כך, מטיח אוריה טענות שניכרת בהן תוכחה סמויה לדוד: "וַיֹּאמֶר אֲוִרְיָה אֶל־דָּוִד הֲאֶרֶז וְיִשְׂרָאֵל וַיהוָה יִשְׁבֵּים בְּסָבֹת וְאֲדֹנָי יוֹאֵב וְעַבְדֵי אֲדֹנָי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה הַנִּים וְאֲנִי אֶבְאֵא אֶל־בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי חַיֵּךְ וְחַי נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה" (י"א, יא). בזמן שאנשי סובלים בשדה הקרב איני רשאי לפרוש מן הציבור ולשכב על משכבי בביתי, אומר אוריה.

הפרשנים מתלבטים בשאלה, האם אוריה חושד בשלב זה בדוד ובמה שנעשה טרם בואו, או שמא הוא מגיב בתמימות, ובלי להתכוון יוצאת מפיו תוכחה. בכל מקרה, אזכור אשתו מאשים את דוד באופן מרומז: אין זה מן הראוי שהמלך יתענג בארמונו בירושלים בזמן שאנשיו נמצאים בשדה הקרב; ובוודאי לא יתכן שינצל את היעדרם למעשי תועבה. יש אף המציעים לקרוא את דברי אוריה כלשון נקיה המכוונת במודע למלך, ובעצם התכוון לרמוז כך: "הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות ואדני יואב ועבדי אדוני עליפני השדה חונים ואתה תבוא אל־ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם־אשתי?!"

לתוכחה מובלעת זו ישנו חיזוק מתחילת הפרשה:

וַיְהִי לְתִשְׁבֵּת הַשָּׁנָה לֵעֵת צֵאת הַמַּלְאָכִים וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יוֹאֵב וְאֶת־עַבְדָּיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָתוּ אֶת־בְּנֵי עִמּוֹן וַיִּצְרוּ עַל־רַבָּה וְדוֹד יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם: וַיְהִי לֵעֵת הָעֶרֶב וַיִּקָּם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכְּבוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ עַל־גֹּג בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיֵּרָא אִשָּׁה רֹחֶצֶת מֵעַל הַגֵּג וְהָאִשָּׁה טוֹבֵת מְרֻאָה מְאֹד: (י"א, א-ב). תחילתו של הסיפור מדגישה את הפער בין 'כל ישראל' היוצאים לקרב בעמון, לבין דוד היושב בירושלים. סיטואציה כזו היא בעייתית בפני עצמה, ואף עלולה לגרור בעקבותיה הידרדרות מוסרית. ואכן, התיאור בפסוק השני מחריף את העניין כאשר מתואר כי דוד קם מעל משכבו לעת ערב, כנראה לאחר מנוחת צהריים ארוכה, ומתהלך בבטלה על הגג - מה שמביא בסופו של דבר לראיית בת שבע ומשם לחטא עצמו.

שימת לב לפרטים אלו המשתקפים גם בדבריו של אוריה, מביאה לאפשרות של מיקוד חלק מהביקורת על דוד בפרשה לנקודה זו, כמפתח להשתלשלות שאר האירועים. (ראה עוד [בדברי המלבים](#), ובדבריהם של [הרב אמנון בזק](#) ו[הרב יגאל אריאל](#)).

שאלה לדיון

האם אכן מצופה ממלך, ראש ממשלה, רמטכ"ל או מפקד בדרגה גבוהה לצאת בראש הצבא למלחמה? נסו לחשוב על צדדים לכאן ולכאן. אם איננו מצפים שהוא יצא למלחמה - מה כן מצופה ממנו לעשות (או לא לעשות) באותו זמן?

נרחיב את השאלה לתחומים אחרים - מה מקומו של מנהיג/מנהל בביצוע עבודות בפועל? האם עליו להיות מעורב בפרטים הקטנים, ואף לעשות חלק מהעבודה בעצמו?

כחלק מהנסיון לגשר על הפערים שראינו ולהמעט מכובדו של המעשה, עולה [בגמרא](#) האפשרות כי הריגת אוריה היתה לגיטימית מתוקף היותו 'מורד במלכות'.

אפשרות אחת להבנת המרד, היא בעצם תוכחתו הנזכרת של אוריה, וסירובו לקבל מהמלך את החופש עליו 'נצטווה'. בין אם במכוון ובין אם לא, אוריה מטיח במלך דברים קשים המערערים על סמכותו ועל החלטתו לנהל את המלחמה מרחוק, מירושלים, תוך שמירה על צרכי העם מבית. דברים אלו יכולים היו להוות הצדקה לעונש על-משפטי: מכחו של המלך להרוג את מתנגדיו ומערערי סמכותו.

ביטוי אפשרי נוסף של מרד המשתקף מדבריו של אוריה הוא באופן בו הוא מדגיש את נאמנותו דווקא ליואב, אותו הוא מכנה 'אדני' על פני דוד המלך העומד למולו. דיוק זה הוא ביטוי אחד מני רבים שיבואו בהמשך, לנאמנות הרבה של העם ליואב. תופעה זו של התעצמות מעמדו של שר הצבא היוצא ובא לפני העם, עלולה להגיע עד כדי העדפתו כמנהיג על פני המלך המכהן, ולאורך התנ"ך ישנן כמה דוגמאות לכך - כגון דוד (לעומת

שאלו) ויהוא (המורד ביהורם). הצהרת נאמנות כזו בפי אוריה בפניו של המלך, יכול שיש בה עילה מספקת להאשמה במרידה ולגזר דין מוות.

גם אם נקבל הסבר זה להריגתו של אוריה, נותרת ביקורת על דוד - יש המפנים אותה לאופן בו ביצע את גזר הדין בידי אויבים ולא במשפט מסודר ופומבי, יש הרואים בכך פתרון טכני בלבד בעוד דוד כיוון לצורכו האישי, ויש המצרפים את הדברים לטעון כי הכרעת משפטו של אוריה על ידי דוד היתה פזיזה ולא ראויה בהתחשב במניע האישי שהשפיע על ההחלטה. כך או כך - מוסכם כי דברי נתן מתייחסים להריגת אוריה כחלק מרכזי מהחטא.

נקודה נוספת העולה בקשר ליחסו של דוד אל אוריה החתי, מפנה את תשומת הלב למוצאו של אוריה אשר איננו מתואר כישראלי, אלא כחתי. בני חת נזכרים כיושבי הארץ מתקופת אברהם, מהם הוא קונה את מערת המכפלה. פרט זה בסיפור משליך אותנו לסיפורי בראשית בכלל, שרבים מהם נוגעים ליחסי גרים ואזרחים, הכנסת אזרחים ויחס לחלשים. לקיחת אשתו של גר המתיישב בממלכתו, יוצרת השוואה רעיונית בין דוד למלכי הארץ הלוקחים את שרה ודינה, ומקשרת את המעשה לחטא הקדום המתואר טרם המבול "וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבוֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֶשֶׁר בָּחָרוּ:" (בראשית ו', ב). על פי השוואה זו, ניתן יהיה גם להבין את המשל של נתן הנביא, אשר ממקד את חטאו של דוד בגזל הרש (כאשר כעת אנו מבינים שכנראה מדובר בגזל הגר).

נשים לב כי על הרצף שבין האשמת דוד בהתנתקות מעמו הנמצא במלחמה, לבין ניצול כוחני של מלכותו על תושבים גרים, מסיט העיון הפרשני את עיקר הדיון מן הרצח עצמו לחטאים רעיוניים מופשטים יותר.

אם כן, החטא של דוד כלפי אוריה יכול להתפרש בשלוש דרכים: האחת - מדובר ברצח מחושב ומכוון, אשר נועד לחפות על לקיחת בת שבע; השניה - מדובר בהריגת אדם אשר מביע מרידה במלכות (בביקורתו על הישארות דוד בירושלים). לדוד אמנם היתה זכות לדון אותו למוות, אך היה צריך לעשות זאת בדרך אחרת; השלישית - אוריה היה גר, ויחסו של דוד אל אוריה היה בעייתי מצד ניצול מעמדו החלש של הגר, בדומה למעשיהם של מלכים מעמים אחרים, ובניגוד לרמה המוסרית המצופה מעם ישראל.

חלק ג': בת שבע

אחד הקשיים המרכזיים, ואולי המרכזי ביותר, הנידון בפרשה זו, הוא ההנחה כי דוד המלך - המתואר כצדיק וישר בכל דרכיו, ונבחר ע"י ה' להקמת בית מלוכה נצחי- יפול בתאוות עריות. ניתן לחלק את הדעות השונות לשתי התייחסויות עקרוניות:

ההשקפה האחת, רואה את דוד כאדם בעל צדדים אנושיים, וטוענת שאפילו אדם גדול כדוד יכול להיכשל. יתר על כן - על פי ההולכים בכיוון זה, מדובר כאן בהבנה חינוכית חשובה לכתחילה בקריאת הסיפור, המדגישה בפני הקוראים שאין אפוטרופוס לעריות אף לצדיקים הגדולים ביותר. קריאה כזאת מעצימה לדעתם את גדולתם של אישי המקרא בכלל, תוך הבנה שאינם יוצאים דופן משאר האדם אלא בבחירותיהם בלבד, הנעשות בדרך כלל על הצד הנכון והטוב.

ההשקפה השנייה, מסרבת ליחס תאוות חטא שפלה למי שנבחר בידי ה' לגדול שבענקים. המצדדים בשיטה זו רואים בלקיחת בת שבע אל דוד צעד מחושב: הוא איננו לוקח אותה מיד כשהוא רואה אותה אלא שולח אנשים פעמיים, כאשר בפעם הראשונה הוא מבקש לדעת מי זו האשה אותה הוא ראה. בשלב זה עוד ניתן היה לחשוב כי דוד בודק אם היא פנויה עבורו, אך במפתיע, גם כאשר מתברר כי היא 'אֶשֶׁת אוֹרְיָה הַחַתִּי' הוא בוחר במודע לשלוח שליחים בשנית ולהביאה אליו.

הבחנה זו מביאה לשאלה מה היה מעמדה של בת שבע בעת המעשה - האם היא אכן היתה אשת איש במובן החוקי, או שמא פנויה עם זיקה רשמית בלבד לאוריה (במקרה זה, נסביר כי הנביא מתאר אותה כאשת אוריה ממש רק על מנת להעצים את העוולה המוסרית)? אותה [גמרא](#) שכבר הזכרנו למעלה, מביאה שיטה על פיה בת שבע היתה מגורשת באותה העת, משום שאוריה - כמו כל חיילי צבא בית דוד - נתן לה ספר כריתות

להתירה להנשא במידה ויפול בקרב. באופן זה, מבקשים פרשנים שונים לטעון כי אמנם לא ראוי היה לדוד לנצל את המצב שנוצר, אך מבחינה פורמאלית היה לו ההיתר לקחתה לעצמו אפילו לכתחילה. לעומת זאת, גישה אחרת מקבלת את מעמדה של בת שבע כמגורשת כפתרון רשמי בלבד, ולכן איננו מוריד מכוונתו הבעייתית של דוד לקחתה בין אם נשואה היא ובין אם גרושה. (ראה על כך גם [בסרטון מאת הרב אורי שרקי](#)) כיוונים נוספים להסביר את מעמדה של בת שבע כפנויה, כך שיוצא שדוד לא חטא באשת איש, מציעים כי מראש לא חלו נישואין בין השניים - אם משום היותו של אוריה חתי ולא ישראלי, אם משום שמעולם לא השלים את נישואיו לה, ואם משום היותה מעין 'אמה עבריה' שהיא כמיועדת לו אך לא אשתו ממש (אפשרות שמעלה [הרב מנשה וינר](#)).

כל הפתרונות הללו, לא רק שיכולים להסביר כיצד בוחר דוד במחשבה צלולה לקחת את בת שבע למרות שידע את זהותה, הם גם פותרים את הקושי השלישי בלקיחת בת שבע - לקיחתה לאשה על ידי דוד לאחר שבא עליה בחטא, למרות שלקחה כזו נאסרה על ידי התורה במקרה של אשת איש.

לעומת כל אלה, בגמרא (כתובות ט.) מובאת גם האפשרות כי יכולתו של דוד לשאת את בת שבע לאשה ללא התנגדות הלכתית, נובעת מההלכה המתירה אשת איש שנאנסה לבעלה (להבנת עניין זה יש לעיין שם בהרחבה). מעבר לכך שפירוש זה מניח כי בת שבע נאנסה (אולי ממחויבותה לצו המלך), הוא מוכן להאשים את דוד במלוא חומרתה של ביאה על אשת איש.

אם כן, ראינו שתי אפשרויות עקרוניות להתייחסות למעשה של דוד כלפי בת שבע. אפשרות אחת היא שמדובר בחטא חמור של גילוי עריות (ואולי גם אונס). אפשרות שניה היא שלא היה כאן חטא של גילוי עריות, מכיוון שבת שבע לא היתה נשואה לאוריה באופן רשמי באותה שעה (ויש מגוון אפשרויות להסביר מדוע לא היתה נשואה לו).

(אמנם, האפשרויות להבנת תוקפו של החטא על פי מעמדה של בת שבע הן מגוונות, ואינן משתייכות בהכרח לאחת האסכולות. בשני הצדדים יכולים להתגמש בנוגע למהותו של החטא, ואילו הפער ביניהם נסוב בעיקר על הבנת כוונתו של דוד במעשה).

חלק ד': תשובה

לכל השיטות העוסקות בסיפור, ברור כי דוד חטא באופן בו לקח את בת שבע לאשה, שהרי נתן בא להוכיח אותה, ואף דוד בעצמו מודה שהוא חטא. כיצד אם כן יש להסביר את הבחירה שבחר ה' דווקא בבנו של דוד מבת שבע - שלמה - להיות בונה המקדש וממשיכו של דוד על כסא המלוכה?

רובם של התירוצים לעניין זה, מסבים את תשומת הלב לאופן בו מגיב דוד לדברי התוכחה של נתן: "כֹּה אָמַר ה' הֲגַי מִקִּים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ וְלִקְחָתִי אֶת־נְשִׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרַעֲיָךְ וְשָׁכַב עִם־נְשִׁיךָ לְעֵינֵי הַשָּׁמַשׁ הַזֹּאת: כִּי אָתָּה עֲשִׂיתָ בְּסִתְרִי וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה נֶגְדְךָ כְּלִי־יִשְׂרָאֵל וְנֶגְדְךָ הַשָּׁמַשׁ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חַטָּאתִי לַה' באותו הרגע בו מתחוויר לדוד כי משל הכבשה בעצם דבר עליו, באותו הרגע בו טופח על פניו נתן עם חומרת חטאו והעונש הנלווה אליו - מגיב דוד בשתי מילים בלבד: 'חטאתי לה'. תשובה כזו אינה ברורה מאלה, הדחף הבסיסי של האדם הוא לתרץ ולהתווכח, להכחיש (אפילו בפני עצמו) כי אכן נהג באופן לא צודק. היכולת של דוד לשמוע את ההאשמה, להוריד את הראש ולהתוודות, יוצאת דופן. הדבר בולט בעיקר בהשוואה לשאול, אשר איננו מקבל את תוכחת שמואל על חטאו בעמלק, אלא ממחר להסביר את מעשיו, ומתאר אותם כאילו אין בהם רע. רק לאחר פעמיים בהם שמואל סותר את תירוציו של שאול, יוצאת מפיו ההודאה - 'חטאתי', וגם היא מלווה בהסבר: 'כי יראתי את העם ואשמע בקולם' (שמ"א ט"ו, כד).

יתכן כי גם על דוד, כמו על שאול, מרחפת גזירה של איבוד המלוכה. ניתן כמעט לשמוע את הדמיון בין 'נָתַתִּי לְרַעֲיָךְ' הנאמר לדוד, לבין 'ונתנה לרעך הטוב ממך' שנאמר לשאול בדבר המלוכה. עם זאת, יכולתו של דוד,

לעומת שאול, לקחת אחריות מלאה על מעשיו ללא היסוס, מבטאת את גדולתו והופכת את גזר דינו: 'ויאמר נתן אֶל־דָּוִד גַּם־ה' הָעֶבִיר חַטָּאתָךְ לֹא תָמוּת'. אמנם, עדיין יענש דוד בהתאם למעשיו, אך תשובתו מועילה להשאיר את זרעו על כס המלכות, ויתר על כן - להפוך את נישואיו לבת שבע למעין סמל לתשובה זו, ואת בנו (השני) ממנה לממשיך השושלת. (ראה גם את מאמרו של [הרב אמנון בזק](#) בעניין).

תנועה ייחודית זו של תשובה הביאה חלק מהמפרשים לראות בכך את עיקר חידושו של הסיפור. בלי חשבון לחומרתו של החטא אל מול אוריה ובת שבע, מעצימים הם את כוחה של התשובה העמוקה של דוד לכסות על כל הפשעים הללו ולגשר על הפער שבין החטא לעונשו.

מן העבר השני, ישנם המעדיפים להמעיט בכחה של התשובה כאן, יחד עם המעטת גודלו של החטא. לפי חלק מהם, העובדה כי שלמה נבחר להמשיך את שושלת דוד קשורה בקשר מהותי בין דוד לבת שבע שאולי אף גרם לטעותו של דוד. זאת על פי דעה נוספת בגמרא (סנהדרין קז): "ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית אלא שבאה אליו במכאוב וכן תנא דבי רבי ישמעאל ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם אלא שאכלה פגה"

סיכום

פרשת דוד ובת שבע בנויה מכמה דילמות מורכבות בנוגע לכוונותיו של דוד בחטאו, גודל החטא המיוחס לו, ואופיין של תוצאותיו. ראינו כי המתח נובע מן הפסוקים עצמם, והמחלוקות נסובות על הבחירה כיצד לפתור אותן, ועל האופן בו ראוי להתייחס לדמותו של דוד המלך בכלל.

זיהינו את תחילתה של הבעיה כנובעת מהישארותו של דוד מאחור בזמן שחייליו בקרב. לאחר מכן, ראינו כי אף שניתן להסביר את דינו של אוריה כמורד במלכות, ואף לפקפק במעמדה של בת שבע כאשתו החוקית, בכל מקרה האופן בו גלגל דוד את האירועים נתון לביקורת מוסרית. לבסוף, תשובתו של דוד על חטאו היתה משמעותית ואפשרה את המשך מלכותו ואף את המשכיות שושלת בית דוד משלמה, בנם של דוד ובת שבע.

להרחבה

[מאמר של הרב יעקב מדן - מגילת בת שבע](#)

[מאמר של הרב יובל שרלו - דוד מלך ישראל חי וקים](#)

[מאמר של הרב פרופ' יהודה ברנדס - במאי קמיפלגי? למחלוקת האחרונים בפרשנות חטאו של דוד](#)

[שיעור של הרב איתמר אלדר - החטא ותשובתו: שני קצוות הנוגעים זה בזה](#)

[שיעור של פרופ' יהונתן יעקבס - מות ילדו של דוד מבת שבע](#)

[שיעור של הרב יהושע שפירא - דוד ובת שבע עומק הפשט](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נעסוק בסיפור אמנון ותמר ובמרד אבשלום.